

Fayzullayeva Umida Xayrullo qizi.

*Namangan davlat universiteti Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
(maktabgacha ta'lim) yo'nalishi 2-bosqich magistranti*

Annotatsiya: *Maqolada kasbiy ma'naviyat, uning ahamiyati, hozirgi kundagi tamoyillarini xorijiy tajribalarni tadqiq qilgan holda, qolaversa buyuk ajdodlarimizning bizga qoldirgan buyuk me'roslarini o'rgangan holda talabalarining kasbiy ma'naviyatini rivojlantirish bo'yicha ayrim tavsiyalar haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Ma'naviyat, tariqat, ma'naviy barkamollik, vatanparvarlik, tarbiya, kasbiy ma'naviyat, tamoyil.*

Fayzullayeva Umida Xayrullo qizi.

Namangan State University, Master's student of the 2nd stage of the field of Theory and Methodology of Education and Training

Abstract: *The article talks about professional spirituality, its importance, some recommendations for the development of the professional spirituality of students by studying the principles of the present day by studying foreign experiences, and also by studying the great heritage left to us by our great ancestors.*

Key words: *Spirituality, order, spiritual perfection, patriotism, education, professional spirituality, principle.*

Fayzullayeva Umida Xayrullo qizi.

*Наманганский государственный университет, магистрант 2 ступени
направления Теория и методика образования и обучения*

Аннотация: *В статье говорится о профессиональной духовности, ее значении, некоторых рекомендациях по развитию профессиональной духовности студентов путем изучения принципов современности, зарубежного опыта, а также изучения великого наследия, оставленного нам нашими великими предками.*

Ключевые слова: *Духовность, порядок, духовное совершенство, патриотизм, воспитание, профессиональная духовность, принцип.*

Ma'naviy sohadagi chuqurlashib borayotgan inqiroz butun insoniyat hamda jamiyat uchun global muammoga aylanmoqda. Ijtimoiy tizimidan hamda davlat boshqaruvidan qat'i nazar, barcha mamlakatlarda alkogolizm, giyohvandlik, jinoyatchilik, ma'naviy va axloqiy tanazzul kabi hodisalar o'sib bormoqda. Moddiy boylik muammolarining yechimini ta'minlamaydi va ildizlari yetarlicha chuqur bo'lgan

inqirozni bartaraf etmaydi. Manbasi tashqi dunyo bo'lgan moddiy ne'matlarni iste'mol qilishga yo'naltirilgan zamonaviy sivilizatsiyaning pragmatik tarafkashligi odamni o'z ichki dunyosi va ma'naviy ehtiyojlaridan uzoqlashishga olib keldi. Iste'molga, uy-joyga, mashina va boylikka haddan tashqari katta e'tibor shaxsni yo'q qiladi, insonlar o'ziga xos "iqtisodiy hayvon" ga aylanadi, insonlar uchun ideal yoki xatti-harakatlar normalari yo'q.

A. Avloniy ta'kidlaganidek: "Hayotni rivojlantirish, ruhni tarbiyalashning asosiy omili insoniyat tarbiyasidan chetlashtirildi. Inson ilgari misli ko'rilmagan inqirozni aynan uning ma'naviy rivojlanishining to'xtatilishi, ma'naviy qadriyatlarini yo'qotishi sababli kechirmoqda. Iqtisodiy qashshoqlashish ma'naviy qashshoqlikning natijasidir. Najot inson yolg'iz non bilan emas, balki bizning mavjudligimiz asosini tashkil etadigan eng yuksak ma'naviy qadriyatlar bilan yashashini e'tirof etishdan iboratdir". Ushbu inqirozning oqibatlarini yosh avlodda ko'proq seziladi. Oilaviy va maktab hayotidan, ijtimoiy va ma'naviy tarbiyaning uyushgan va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan shakllaridan begona bo'lgan yoshlar jinoiy muhitni to'ldirishning asosiy manbalaridan biriga aylandilar.

Binobarin, zamonaviy jamiyat taraqqiyotidagi inqiroz davrida, ma'naviy qadriyatlarning qadrsizlanish tendentsiyasi yaqqol namoyon bo'lganda, bu muammoni hal qilishning asosiy vositalaridan biri yoshlarda ma'naviyatni rivojlantira oladigan o'qituvchini tayyorlashdir.

Shu maqsadni amalga oshirish uchun 26-mart kuni prezident Shavkat Mirziyoyev "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi qarorni [imzoladi](#).

Hujjatda aytilishicha, olib borilayotgan ishlarga qaramay, ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy sohalaridagi yangilanishlar jarayonida ma'naviy-ma'rifiy islohotlarning samaradorligiga to'siq bo'layotgan bir qator tizimli muammolar saqlanib qolmoqda.

Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari belgilandi:

- "Milliy tiklanishdan — milliy yuksalish sari" g'oyasini keng targ'ib etish orqali jamiyatda sog'lom dunyoqarash va bunyodkorlikni umummilliy harakatga aylantirish;
- oila, ta'lim tashkilotlari va mahallalarda ma'naviy tarbiyaning uzviyligini ta'minlash;
- targ'ibot-tashviqot va tarbiya yo'nalishidagi ishlarni ilmiy asosda tashkil etish, soha bo'yicha ilmiy va uslubiy tadqiqotlar samaradorligini oshirish, ijtimoiy-ma'naviy muhit barqarorligini mustahkamlashga qaratilgan doimiy monitoring tizimini joriy qilish;
- el-yurt taqdiriga loqaydlik, mahalliychilik, urug'-aymoqchilik, korrupsiya, oilaviy qadriyatlarga bepisandlik va yoshlar tarbiyasiga mas'uliyatsizlik kabi illatlarga barham berishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish;

- aholining Internet jahon axborot tarmogʻidan foydalanish madaniyatini oshirish, gʻoyaviy va axborot xurujlariga qarshi mafkuraviy immunitetini kuchaytirish;
- madaniyat, adabiyot, kino, teatr, musiqa va sanʼatning barcha turlari, noshirlik-matbaa mahsulotlari, ommaviy axborot vositalarida maʼnaviy-axloqiy mezonlar, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning ustuvorligiga erishish;
- geosiyosiy va mafkuraviy jarayonlarni muntazam oʻrganish, terrorizm, ekstremizm, aqidaparastlik, odam savdosi, narkobiznes va boshqa xatarli tahdidlarga qarshi samarali gʻoyaviy kurash olib borish hamda bu borada xalqaro hamkorlik aloqalarini rivojlantirish.

Respublikaning barcha viloyat va tumanlarida hududlarda barqaror ijtimoiy va maʼnaviy muhitni mustahkamlash, aholi ongida maʼnaviyatni oshirish maqsadida "Maʼnaviy va maʼrifat maskani" yaratiladi.

Shuningdek, 2021/2022 oʻquv yilidan boshlab universitetlarda bakalavriyat bosqichida "Maʼnaviyatshunoslik", magistratura bosqichida "Kasbiy maʼnaviyat" fanlari kiritiladi.

Talabalarni isteʼdodlarini shakllantirishda, pedagogik muloqotni rivojlantirish, kommunikativlik kompetensiyasini yuksaltirishda kasbiy tarbiyaning ahamiyati beqiyos oʻrin tutadi.

Darhaqiqat, yoshlarning ilm dargohlarida oʻz madaniyati, aql-zakovati, yurish-turishi, qanday xislatlarga ega ekanligi oilada olgan tarbiyasining ifodasidir. Iqtisodiyot, fan va texnika taraqqiyotida maʼnaviy-axloqiy omillar hal qiluvchi ahamiyat kasb etmoqda. Inson dunyoning butun sir-asrorlarini bilishga qodir boʻlmasada, haq yoʻlida haqiqatni kashf etib yashashga qodir. Shaxsni oʻz-oʻzini anglash va oʻz-oʻzini bilishga boʻlgan ehtiyoj oʻz-oʻziga boʻlgan ishonchni orttiradi. Oʻz vijdoni, oilasi va jamoasi oldida hamisha ochiq yuz bilan hisob bera oladi. Maʼnaviy-axloqiy va ruhiy poklik shaxsning tarbiyalanganlik darajasini belgilovchi asosiy mezon vazifasini oʻtaydi. Shaxslararo munosabatdagi andishasizlik, dagʻallik, qoʻpollik, bir-birini koʻra olmaslik, savodsizlik, kibr, baxillik, ichi qoralik, ziqnalik, yolgʻonchilik, igʻvo, adovat, gʻiybat, manmanlik va hasad kechirib boʻlmaydigan umuminsoniy illat hisoblanib, uni bir gap bilan, maʼnaviy-axloqiy nopoklik, deb yuritish mumkin. Milliy qadriyatlarimiz ulugʻvorligining oʻziga xos belgisi sifatida maʼnaviy-axloqiy yetuklikka koʻplab misollar keltirish mumkin. Birgina mutasavvuf donishmand, yurtparvar shoir Hoʻja Ahmad Yassaviy Markaziy Osiyoda ilk tasavvufiy tariqat –"Yassaviya"ning asoschisi, nafaqat Xuroson va Movarounahr, balki turkiyzabon xalqlarning maʼnaviy-axloqiy qadriyatlari rivojiga ulkan hissa qoʻshgan yetuk inson sifatida tanilgan ²⁰. Ozodlik va yurtparvarlik yoʻlida fidoyilik namunasini koʻrsata olgan, nafaqat oʻz xalqining, balki umuminsoniy va umumbashariy qadriyatlarni eʼzozlagan buyuk vatandoshlarimiz, oʻzbek farzandlari -

²⁰ Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences Scientific Journal Impact Factor VOLUME 1 | ISSUE 7 ISSN 2181-1784 SJIF 2021: 5.423

Shiroq, To'maris, Mahmud Torobiy, Spitamen, Jaloliddin Manguberdi, Najmiddin Kubro, Dukchi Eshon, Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Qodiriy, Abdulla Avloniy, Fitrat, Cho'lpon, Usmon Nosirlarning mustaqillik, erk va erkinlik, ma'rifat yo'lidagi ulkan jasoratlari, milliy va ma'naviy-axloqiy qadriyatlarimizning oliy namunasi.

Talabalarni kasbiy tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashni takomillashtirishning ma'naviy - axloqiy asoslari ana shu safarbarlikka, o'zini bag'ishlay olishda, o'z tashvishi bilan emas, o'z g'alalar dardi, xalq va Vatan dardi bilan yonib yashashida. Pedagog faoliyati uning faol harakati, tashkilotchiligi bilan cheklanishi mutlaqo mumkin emas. Pedagogning kasbiy tarbiyaviy faoliyatiga xos fidoyilik, ya'ni o'z bilimi va tajribasini yoshlarning farovon hayot yo'lini belgilab berishga yo'naltira olsa, alloma G'azzoliy tabiri bilan aytganda, haqiqiy ustozlik maqomiga ega bo'ladi. Ustoz - murabbiy chinakam donishmand darajasidagi inson hisoblanadi. Demak, har qanday ilmi, bilimli, tajribali odam ham donishmand bo'la olmas ekan.

Ta'kidlash joizki, qadim-qadimlardan mo'tabar zaminimizda yashab kelgan alloma va mutafakkir ajdodlarimiz ham barkamol avlodni tarbiyalash masalasiga alohida e'tibor qaratganlar.

Farobiyning "Fozil odamlar shahri" asaridagi ma'naviy- axloqiy qarashlari jamiyat ma'naviy hayotini rivojlantirishda, shuningdek, rahbar kadrlar va yosh avlodni axloqiy jihatdan yetuk qilib tarbiyalashda muhim o'rin tutadi. Ma'lumki, inson kamolotga yolg'iz o'zi erisha olmaydi. U boshqalarning mehr va ardog'iga, ko'magiga muhtoj bo'ladi. Farobiyning ta'kidlashicha: "Inson fazilatlar bilan kamolotga yetadi va kamolotga yetgan odam baxtli hisoblanadi". Shuningdek, alloma aqlni ma'naviy-axloqiy kamolotga erishishning eng asosiy vositasi deb aytadi. "Har bir inson boshidan komil emas, ammo tug'ma ravishda o'ziga xos bo'lgan ichki shuuri ila bosqichma-bosqich komillikka jiddu-jahd bilan intiladi.

Ma'lumki, vatanparvarlik har bir davlat hayotining ma'naviy asosi xisoblanadi va jamiyatni har tomonlama rivojlantirish borasida eng muhim safarbar etuvchi kuch sifatida namoyon bo'ladi. Unib-o'sib kelayotgan yosh avlod qalbida mustahkam hayotiy pozitsiya va Vatanimiz taqdiri uchun yuksak mas'uliyat tuyg'usini shakllantirish maqsadida vatanparvarlik tarbiyasi sohasida mohiyat e'tiboriga ko'ra noyob tizim yaratilib, hozirgi kunda uning doirasiga mamlakatimiz aholisining keng qatlamlari qamrab olinmoqda. Buyuk bobokalonimiz, mutafakkir olim Abu Nasr Farobiyning quyidagi so'zlari buning dalilidir. Barkamollikka erishishning eng muhim vositalari ta'lim va tarbiyadir.

Ta'lim - nazariy ximmat ezig'likka o'rgatsa, tarbiya - ezgu axloqiy sifatlarga o'rgatadi. Oliy axloqiy fazilatlar inson xatti-harakatida namoyon bo'luvchi bilimdonlik, donolik va ko'pchilik maqsadlarni o'z shaxsiy maqsadlaridan yuqori qo'yish, haqiqatga, muhabbatga, yuksaklikka intilish, adolatni sevishdir. Aqlli kishi deb shunday kishiga aytiladiki, unda o'tkir zehn-idrok bo'lishi bilan birga, fazilati ham bo'lsin. Aqlli deb shunday kishilarga aytiladiki, ular fazilatli, o'tkir muloxazali, foydali ishlarga berilgan,

zaruriy narsalarni kashf etishda zo'r iste'dodga egalar, deb hisoblaydi. Ma'naviy barkamollik deganda, birinchi navbatda, insonning tafakkurlash madaniyati aqlu-zakovati nazarda tutiladi. Ma'naviy barkamollik o'z ichiga aqliy salohiyatni qamrab oladi. Insonga xos fikr yuritish tarzi aqlu-zakovat, intellekt tushunchasida o'z ifodasini topadi.

Intellektual inson - ma'naviy ehtiyojlar bilan yashovchi, aqliy kamolotga yetgan inson. Shu bois yoshlarni intellektual salohiyatini rivojlantirish talab etiladi. Intellekt, intellektuallik shaxs faoliyatida namoyon bo'ladi. Shaxs faoliyatining asosida ehtiyoj va manfaatlar yotadi. Ma'naviy ehtiyoj shaxs ma'naviy qiyofasi, uning intellektual qobiliyatlarining shakllanishi va taraqqiyotining muhim omilidir. Intellektuallik shaxs kobiliyatlarida namoyon bo'ladi. Ta'lim-tarbiya jarayonining muhim tomoni - insonning intellektual qobiliyatlarini takomillashtirishdan iborat. Shuning uchun ham mamlakatimizda ta'lim-tarbiyani zamon talablari darajasiga ko'tarish siyosatimizning ustuvor yo'nalishi bo'lib hisoblanadi. "Aqliy zakovat va ruxiy- ma'naviy salohiyat ma'rifatli insonning ikki qanotidir". Ma'rifatli inson, barkamol avlod tarbiyasi buyuk kelajagimiz kafolatidir. Ko'p jihatdan yosh avlod ta'lim-tarbiyasi mamlakatimizda shaxs intellektual salohiyatini yuksaltirishga bog'liq. Shuning uchun ham barkamol avlodni voyaga yetkazish, iste'dodli va salohiyatli yoshlarni aniqlash, ularni har tomonlama qo'llab- quvvatlash masalasiga alohida e'tibor qaratish lozim. Yoshlar o'rtasida shiddat bilan o'sib borayotgan aqliy, intellektual salohiyat va raqobat ularning bilim darajasini belgilab beradi.

Demak, shaxda kasbiy-ma'naviy fazilatlarni tarbiyalashning bosh maqsadi -uning kundalik hayotda, kasbiy faoliyatida, shaxslararo munosabatlarida va kasbiy muloqotlarida namoyon bo'luvchi yuksak ma'naviy-axloqiy madaniyatini shakllantirishdan iboratdir. Shuningdek, oliy ta'lim tizimining pedagogik yo'nalishidagi malaka talablarini to'laqonli bajarilishini qamrab olinganligi, o'quv dasturlari dars va darsdan tashqari faoliyatga qo'yilgan talablarga mos ravishda tashkil etish, belgilangan ko'rsatkichlarga erishish, talabalarning kasbiy ma'naviy faoliyatga tayyorgarligini talab darajasiga yetkazadi.

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, talabalarning ma'naviyat sohasida yuqori kasbiy natijalarga erishishi kasbiy motivatsiyani kuchaytirish, kasbiy qobiliyatni rivojlantirish, kasbiy kompetentlikni shakllantirish, ijodiy potentsialni rag'batlantirish, kasbiy ma'naviyatga yo'nalganlikka, faoliyatda muvaffaqiyatga erishish uchun shaxsiy imkoniyatlarni aniqlash va unumli foydalanishga intilish bilan belgilanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» 2019 yil 3 maydagi PQ-4307-son qarori

2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 31 dekabrda 1059-sonli Konsepsiyasi.

3. Oliy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlar tizimini takomillashtirish va uning uslubiy ta'minotini kengaytirish borasidagi taklif va tavsiyalardan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 31 dekabrda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya kontsepsiyasi"ni, O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida Milliy g'oyani rivojlantirish kontsepsiyasi va yo'l xaritasini ishlab chiqish

5. Mirziyoyev Sh.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. 2-jild. - Toshkent: O'zbekiston, 2018. -B.421

6. Abu Nasr Farobiy. Fozil odamlar shahri. // Farobiy hikmatlari. - Toshkent: Abdulla Qodiriy. 1993. b.182

7. O'zbek tilining izohli lug'ati. 2. -Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. 2006. B. 216.

8. Islom ma'rifati va hozirgi zamon. Xalqaro konferentsiya materiallari to'plami. "Toshkent islom universiteti" Toshkent. 2017. B - 88.